

NVE-standaard

Ergotherapeutische standaard voor training met elektrische rolstoel en scootmobiel

Handleiding & stroomschema

Nederlandse
Vereniging voor
Ergotherapie

Auteurs: M. Kommers, N. Musters

ISBN 90-5931-192-2

<http://www.ergotherapie.nl>
nve@ergotherapie.nl

<http://www.lemma.nl>
infodesk@lemma.nl

© 2003, Nederlandse Vereniging voor Ergotherapie (NVE), Kaap Hoordreef 56B, 3563 AV Utrecht

Nederlandse Vereniging voor Ergotherapie (NVE)

Aangesloten bij: World Federation of Occupational Therapists (WFOT) en Committee of Occupational Therapists for European Communities (COTEC)

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand of openbaar gemaakt in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voorzover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikel 16b Auteurswet 1912 j° het Besluit van 20 juni 1974, Stb. 351 zoals gewijzigd bij Besluit van 23 augustus 1985, Stb. 471 en artikel 17 Auteurswet 1912, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoedingen te voldoen aan de Stichting Reprorecht, Postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp. Voor het overnemen van één of meer gedeelten uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16 Auteurswet 1912) dient men zich tot de uitgever te wenden.

Omslagontwerp en typografie: Twin Design BV, Culemborg

Inhoud

1	Inleiding	4
1.1	Totstandkoming van de standaard	4
1.2	Doel van de standaard	4
1.3	Doelgroep	4
1.4	Vergoeding trainingen	4
2	Handleiding training	4
2.1	Algemene uitgangspunten standaard	4
2.2	Algemene aandachtspunten bij geven trainingen	5
	Literatuur	5
3	Stroomschema	6
3.1	Legenda stroomschema	6
3.2	Toelichting stroomschema	6
4	Checklist beoordelingscriteria	10

1 Inleiding

Voor mensen met mobiliteitsbeperkingen zijn voorzieningen voor vervoer van essentieel belang. Sinds de invoering van de Wet Voorzieningen Gehandicapten (WVG) zijn deze vervoersvoorzieningen bereikbaar voor mensen met mobiliteitsbeperkingen. Het aantal nieuw toegekende WVG-vervoersvoorzieningen stijgt elk jaar weer. Dit brengt een toenemende vraag naar voorlichting en training met zich mee. De training wordt op dit moment gegeven aan de hand van lijsten/checklists die gehanteerd worden binnen een instelling en met eigen kennis en ervaring. Tevens vindt de beoordeling van de rijvaardigheid op een voornamelijk subjectieve manier plaats.

1.1 Totstandkoming van de standaard

In 2001 is er een trainingsprogramma opgesteld, in de vorm van een instructieboekje, voor het geven van scootmobieltraining, elektrische rolstoeltraining en training voor begeleiders van rolstoelgebruikers. Dit instructieboekje *Veilig mobiel met instructie vooraf* is totstandgekomen in samenwerking met de Stichting Trainingstuin Gehandicapten Parkstad Limburg (STGPL) en de heer Jellema, docent ergotherapie aan de Hogeschool Zuyd.

De onderhavige standaard is gebaseerd op dit instructieboekje *Veilig mobiel met instructie vooraf*. In het boekje staan alle vaardigheden en score- en evaluatielijsten uitgebreid beschreven. Tevens wordt er dieper ingegaan op de scootmobiel, elektrische rolstoel, leerstijlen, algemene instructies, duwrolstoel, angst en onzekerheid. Voor uitgebreide informatie kunt u het instructieboekje raadplegen.

Het instructieboekje *Veilig mobiel met instructie vooraf* (inclusief de score- en evaluatielijsten) is te bestellen bij Hogeschool Zuyd. Tevens zijn de score- en evaluatielijsten apart te bestellen.

Deze standaard gaat over training aan gebruikers van elektrische rolstoelen en scootmobiel. De standaard is te hanteren zonder in het bezit te zijn van het instructieboekje. Het instructieboekje en de score- en evaluatielijsten zijn een goede aanvulling bij het gebruik van de standaard.

1.2 Doel van de standaard

Het doel van deze standaard is het uniformeren van de werkwijze van ergotherapeuten bij het geven van trainingen. Het uiteindelijke trainingsresultaat wordt zodoende minder beïnvloed door de individuele aanpak van de ergotherapeut. Door de werkwijze te uniformeren wordt de kwaliteit van de zorg verhoogd.

Tevens wordt het mogelijk om aan de hand van beoordelingscriteria, die verbonden zijn aan de vaardigheden, een objectiever oordeel te geven over de rijvaardigheid van de cliënt. Deze beoordelingscriteria kunnen de ergotherapeut ondersteu-

nen bij het nemen van beslissingen. Deze standaard is hierdoor een beslissingsondersteunende standaard.

1.3 Doelgroep

De standaard is ontwikkeld voor alle ergotherapeuten die werkzaam zijn als ergotherapeut-behandelaar en/of als ergotherapeut-adviseur.

De standaard is bruikbaar bij alle cliënten, ongeacht leeftijd of ziektebeeld.

1.4 Vergoeding trainingen

De gemeente is de eerste aangewezen instantie die trainingen met WVG-hulpmiddelen zou moeten vergoeden. In de praktijk moet echter eerst worden nagevraagd of gemeenten (een deel van) de training wel vergoeden. Als dit niet het geval is, kan er worden uitgeweken naar de Enkelvoudige Extramurale Ergotherapie (EEE). In de Regeling EEE is vastgesteld dat als de gemeente in gebreke blijft inzake het vergoeden van trainingen, de training dan ten laste mag worden gebracht van de Regeling EEE. De training wordt dan vergoed door de zorgverzekeraars. Het is van belang om de weigering van de gemeente zwart op wit te hebben. Zo kan naar de zorgverzekeraar toe worden aangetoond dat je als ergotherapeut zorgvuldig hebt gehandeld.

2 Handleiding training

2.1 Algemene uitgangspunten standaard

De standaard is toepasbaar in situaties waar vragen zijn over het rijden met een elektrische rolstoel of scootmobiel. De genoemde vervoersvoorziening is al geïndiceerd en/of verstrekt. Indien de indicatie nog niet is vastgesteld, kan de standaard tevens gebruikt worden als leidraad voor de indicatie.

De vaardigheden die in de standaard geoefend dienen te worden, zijn voornamelijk gericht op het rijden buitenshuis.

De standaard beoogt als einddoel het zelfstandig kunnen functioneren met de elektrische rolstoel of scootmobiel buitenshuis. Tijdens de intake moet duidelijkheid worden verkregen over het einddoel dat behaald moet worden. Zo kan het voorkomen dat niet alle stappen van de standaard doorlopen hoeven te worden. Een voorbeeld is dat een cliënt binnen een instelling verblijft en niet alleen in het verkeer komt.

In de standaard staat beschreven dat maximaal vijf trainingssessies per vaardigheid besteed kunnen worden. Indien de criteria dan niet behaald zijn, dient de training beëindigd te worden. Echter, dit is niet voor iedereen haalbaar. Het is belangrijk dat er een termijn wordt gesteld over de duur van de training. In de standaard wordt uitgegaan van een trainingssessie van één uur.

Indien een criterium gecompenseerd wordt door permanente aanwezigheid van derden of een technische aanpassing, dan kan deze als voldaan worden beschouwd.

2.2 Algemene aandachtspunten bij geven trainingen

Instructies

Gebruik heldere taal

Gebruik woorden die de cliënt kent, tevens dien je specifiek en direct te zijn. Het herhalen van kernwoorden bekrachtigt nog eens datgene wat het meest belangrijk is.

Zorg voor hoge successcores

Het idee iets te presteren, werkt motiverend. Een te hoge score kan verveling oproepen. Daarom de moeilijke onderdelen die de cliënt nog niet geheel beheerst, afwisselen met onderdelen die hij wel beheerst.

Ga door met oefenen tot de cliënt de oefening beheerst

Alleen als de cliënt de nieuwe vaardigheid beheerst, is het zinvol over te gaan op soortgelijke complexere vaardigheden.

Aandachtspunten bij alle vaardigheden

- De cliënt moet te allen tijde goed om zich heen kijken en rekening houden met de overige weggebruikers.
- In situaties waarin gemanoeuvereerd moet worden, dient de snelheidsregelaar laag te staan.
- Het mandje niet te zwaar belasten tijdens het oefenen (sturen wordt hierdoor bemoeilijkt).
- Men dient te allen tijde op de houding van de cliënt te letten; de cliënt zit recht in de stoel (hangt niet scheef, zo ver mogelijk naar achteren), de cliënt zit ontspannen in het voertuig (rug tegen rugleuning, schouders niet opgetrokken en de armen steunen waar mogelijk op armleuning), de cliënt heeft beide voeten op de voetenplaat, bij cliënten die gespannen zijn is het aan te raden om af en toe een ontspanningsmoment in te lassen.
- Stel de cliënt op zijn gemak.
- Las rustpauzes in.
- Geef voldoende ruimte om vragen te stellen.

Wijze van score

4	Cliënt beheerst dit onderdeel voldoende (geen enkele fout, of fouten worden correct hersteld, verbale correctie is niet nodig).
3	Cliënt beheerst dit onderdeel nog onvoldoende (fouten worden hersteld, verbale correctie is echter nodig).
2	Cliënt beheerst dit onderdeel onvoldoende (fouten worden niet hersteld, zelfs met een verbale correctie niet).
1	Cliënt brengt zichzelf in gevaar, evenals de omgeving.
X	Het onderdeel is niet van toepassing bij de cliënt.

De scorelijst is bedoeld als een vorm van voortgangsrapportage en een manier om te kunnen beoordelen of de training moet worden stopgezet.

De scorelijsten staan vermeld in het instructieboekje.

Motivatie

Een voorwaarde voor het slagen van de training is een goede motivatie.

Er zijn verschillende voorwaarden om een goede motivatie te scheppen:

- Creëer een stimulerende omgeving.
- Zorg voor opdrachten die aansluiten bij het niveau van de cliënt.
- Zorg voor oefeningen waar de cliënt het nut van inziet.

Literatuur

Droogendijk, H., A. Mulder en P. Oosterveen (1997), *Veilig leren rijden!!* Eindopdracht van de studierichting ergotherapie, Hoensbroek: Hogeschool Limburg.

Gerrits, A., S. van Nunspeet en I. Scheffer (1997), *Een 'drempel' o nee wat moet ik hier nou mee?* Eindopdracht van de studierichting ergotherapie, Hoensbroek: Hogeschool Limburg.

Gunther, K., S. Haverkort en C. Janssen (2001), *Veilig mobiel met instructie vooraf*. Eindopdracht van de studierichting ergotherapie, Heerlen: Hogeschool Zuyd.

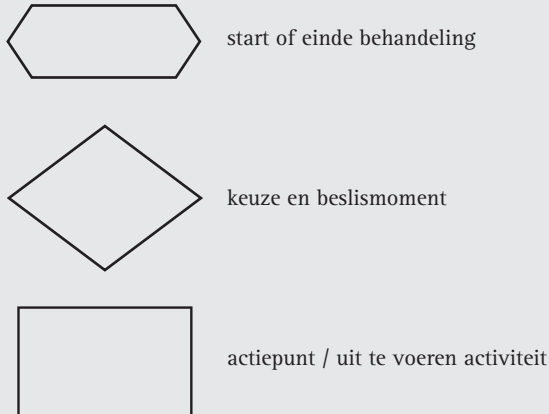
Kinébanian, A. en C. Thomas (1998), *Grondslagen van de ergotherapie*. Maarssen: Elsevier/De Tijdstroom.

Nijkamp, E., P. Peeraer en K. Verbruggen (2000), *Een effectieve trainingstuin, de oprit naar veilige verkeersdeelname*. Eindopdracht van de studierichting ergotherapie, Heerlen: Hogeschool Limburg.

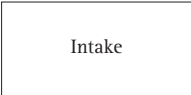
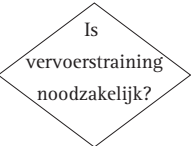
Rooken, M. en S. van der Ven, *Standaard voor het afleggen van een huisbezoek door ergotherapeuten*, Publicatie NVE (2001), Utrecht: Uitgeverij Lemma.

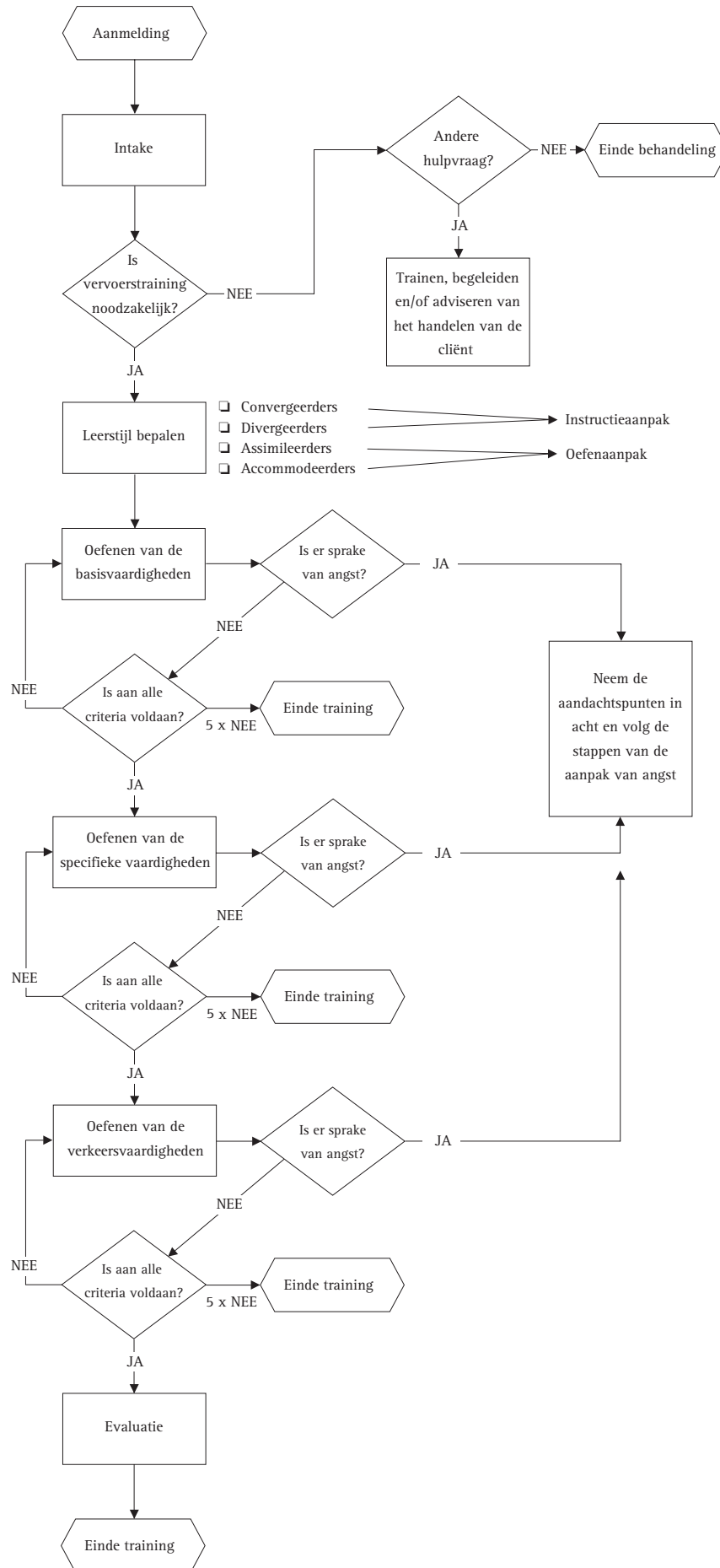
3 Stroonschema

3.1 Legenda stroonschema

3.2 Toelichting stroonschema

Onderdeel stroonschema	Toelichting
 Aanmelding	De cliënt wordt door een huisarts, specialist of WVG verwezen naar een ergotherapeut. Daarbij wordt de hulpvraag al globaal aangegeven.
 Intake	<p>Voor een goede aanpak van de training is een intake noodzakelijk. Met behulp van een intake worden de problemen en mogelijkheden van de cliënt geanalyseerd. Hierdoor kan de training op de cliënt worden afgestemd en zal de training sneller een positief resultaat hebben.</p> <p>Een aantal zaken zijn van belang om tijdens de intake te weten te komen:</p> <ul style="list-style-type: none"> - leerstijl van de cliënt; - deelname aan het verkeer; - heeft de cliënt reeds training gehad; - omgevingsfactoren, welke belemmeringen komt de cliënt in zijn omgeving tegen; - angst en onzekerheid van de cliënt; - motivatie van de cliënt; - verplaatsingsbehoefte van de cliënt zelf. <p>De vragenlijst onderdeel A uit het instructieboekje kan hierbij samen met de cliënt ingevuld worden of als leidraad gebruikt worden.</p>
 Is vervoertraining noodzakelijk?	Bij navraag tijdens de intake geeft de cliënt problemen of onzekerheden aan met betrekking tot de elektrische rolstoel of scootmobiel.
 Andere hulpvraag?	De hulpvraag van de cliënt heeft geen betrekking op problemen met de elektrische rolstoel of scootmobiel. Als er geen hulpvraag is, stopt de behandeling. Als er wel een hulpvraag is, start de ergotherapeut de behandeling. De ergotherapeut kan daarbij een keuze maken uit het trainen/begeleiden van het handelen en/of cliëntgericht adviseren.

Leerstijl bepalen

Voor ergotherapeuten is het van belang om goed aan te sluiten bij de leerstijl van de cliënt, zodat het leereffect zo groot mogelijk is. Je kunt dit te weten komen door gerichte vragen aan de cliënt te stellen of door middel van observatie zicht te krijgen op de leerstijl van de cliënt. Afhankelijk van de leerstijl, bepaal je de aanpak van de trainingen.

Soorten leerstijlen

- 1 *Convergeerdersleerstijl*: er is behoefte aan helderheid en structuur en de wens bestaat om direct met de nieuwe informatie te oefenen en deze toe te passen.
- 2 *Divergeerdersleerstijl*: het beschouwen van nieuwe informatie vanuit verschillende invalshoeken; in een open leersituatie worden nieuwe mogelijkheden bekeken en daarmee wordt ervaring opgedaan.
- 3 *Assimileerdersleerstijl*: het ondernemen van activiteiten; zoveel mogelijk achtergrond van de informatie wordt uitgezocht en geordend, nieuwe begrippen en theorieën worden op basis hiervan gevormd.
- 4 *Accommodeerdersleerstijl*: het direct experimenteren met nieuwe dingen; het ondervinden door middel van ervaringen opdoen.

Verschillende aanpakken

Algemene opbouw volgens de instructieaanpak

- 0 Het geleerde van de vorige training wordt besproken en herhaald. De vaardigheden die de cliënt nog niet goed beheerst, worden getraind.
- 1 De ergotherapeut legt het doel uit van de (nieuwe) vaardigheid.
- 2 De ergotherapeut geeft mondelinge uitleg over de vaardigheid en doet eventueel, wanneer de situatie dit toelaat, de vaardigheid voor.
- 3 De ergotherapeut gaat na of de cliënt alles begrijpt en geeft eventueel extra uitleg.
- 4 De cliënt voert de vaardigheid driemaal uit en de ergotherapeut geeft tussentijds feedback.
- 5 Na afloop wordt het verloop van de sessie besproken met de cliënt en worden de vaardigheden die de cliënt beheerst als huiswerk meegegeven.

Algemene opbouw volgens de oefenaanpak

- 0 Het geleerde van de vorige training wordt besproken en herhaald. De vaardigheden die de cliënt nog niet goed beheerst, worden getraind.
- 1 De ergotherapeut legt het doel uit van de (nieuwe) vaardigheid.
- 2 De cliënt voert de vaardigheid eenmaal uit.
- 3 De ergotherapeut bespreekt de vaardigheid met de cliënt.
- 4 De cliënt voert de vaardigheid tweemaal uit en de ergotherapeut geeft tussentijds feedback.
- 5 Na afloop wordt het verloop van de sessie besproken met de cliënt en worden de vaardigheden die de cliënt beheerst als huiswerk meegegeven.

Oefenen van de basisvaardigheden

Hieronder wordt verstaan het oefenen van de volgende vaardigheden: gebruiken van het bedieningspaneel, weggrijden vanuit stilstand, recht vooruit rijden, bochten vooruit maken, het maken van een draaicirkel, achteruit rijden, bochten achteruit maken, snelheid opvoeren tijdens het rijden, snelheid verlagen tijdens het rijden, stoppen op commando, langzaam kunnen remmen tot aan een vastgesteld punt en het doorrijden van smalle doorgangen.

Deze vaardigheden kunnen per trainingssessie gescoord worden op de scorelijst van onderdeel A van het instructieboekje.

Oefenen van de specifieke vaardigheden

Hieronder wordt verstaan het oefenen van de volgende vaardigheden: slalombaan, klinkerweg, vlakliggend trottoir met ongelijk liggende tegels, weg met kinderkopjes, trottoir met dwarshelling (schuinliggend trottoir), grindpad, zandpad, vlakliggend trottoir met verlaagde opritband, vlakliggend trottoir met prefab (rubber) opritband, vlakliggend trottoir met betonklinker oprit, trottoir met obstakels, verkeersdrempel, spoorwegovergang, goot, brug, hellingbaan, coördinatiebaan, automatische schuifdeuren en de lift.

Deze vaardigheden kunnen per trainingssessie gescoord worden op de scorelijst van onderdeel A van het instructieboekje.

Oefenen van de verkeersvaardigheden

Hieronder wordt verstaan het oefenen van de volgende vaardigheden: kennis van verkeersregels, het rijden op verschillende ondergronden, het rijden op het trottoir, het rijden op het fietspad, het rijden op de openbare weg, verschillende op- en afritten van trottoirs, verkeersdrempel, zebrapad, keren op een rustige weg, van richting veranderen, oversteekplaats met een verkeerslicht, oversteken van een drukke weg, rotonde, gelijkwaardige kruising oversteken en het bezoeken van een winkel of markt. Deze vaardigheden kunnen per trainingssessie gescoord worden op de scorelijst van onderdeel A van het instructieboekje.

Is aan alle criteria voldaan?

Na iedere trainingssessie wordt bekeken welke criteria behaald zijn door de cliënt. Indien een criteria behaald is, kan deze als voldaan worden beschouwd in de standaard.

Is er sprake van angst?

Angst kan het effect van de training negatief beïnvloeden.

Wanneer je merkt dat angstgevoelens de training negatief beïnvloeden, dient dit bespreekbaar gemaakt te worden met de cliënt. Laat de cliënt meedenken in het bedenken van oplossingen.

Neem de aandachtspunten in acht en volg de stappen van de aanpak van angst

Aandachtspunten voor de ergotherapeut ter vermindering van angst

- Door de leerstijl te gebruiken die bij de cliënt past, wordt er gebruikgemaakt van een leer methode waar de cliënt het best mee overweg kan.
- Wanneer de cliënt op zijn vingers gekeken wordt, kan hij onzeker worden. Loop tijdens de training niet zichtbaar rond met een notitieblok en creëer een ontspannen situatie.
- Een gestructureerde en directe instructie kan de onzekerheid en angst grotendeels wegnemen. De cliënt weet dan wat er wordt verwacht en dat geeft zekerheid.
- Creëer een stimulerende omgeving; bied veiligheid en laat de cliënt niet afgaan.
- Je dient de cliënt opdrachten te geven waarbij de kans op succes groot is. Zo krijgen leerervaringen een positief karakter.
- Geef aan dat je steeds in de buurt bent van de cliënt en laat zien dat je er bent.
- Laat de cliënt de angstige situatie niet uit de weg gaan, aangezien de angst dan wordt bevestigd en versterkt.

Stappen van de aanpak van angst

- 1 Maak duidelijk aan de cliënt wat de gevolgen zijn van zijn angstgevoelens. Breng situaties naar voren waaruit bleek dat de angst het (rij)gedrag van de cliënt negatief beïnvloedde. Vertel kort hoe de aanpak van dit probleem er uit zal komen te zien.
- 2 Probeer de oorzaak van de angst te achterhalen.
- 3 Probeer, waar mogelijk, de oorzaak weg te nemen. Maak de cliënt bewust van de oorzaak van de angstgevoelens.
- 4 Schrijf samen met de cliënt die situaties op die angstgevoelens veroorzaken. Er wordt hierbij begonnen met de minst angstige situatie.
- 5 Kies een situatie uit die lijkt op de angstige situatie, maar waarvan de componenten die de angst veroorzaken niet of nauwelijks aanwezig zijn.
- 6 Bespreek de uitgevoerde opdracht na.
- 7 Kies een situatie die lijkt op de angstige situatie, maar waarvan de componenten die de angst veroorzaken minder sterk aanwezig zijn.

Evaluatie

De trainingen worden geëvalueerd en de evaluatielijst van onderdeel A (zie instructieboekje) wordt meegegeven. De evaluatielijst lange termijn onderdeel A, wordt drie maanden later aan de cliënt toegestuurd. Dit laatste wordt gedaan om het effect van de training op lange termijn te kunnen bepalen.

Einde training

De cliënt is in staat zelfstandig met de elektrische rolstoel of scootmobiel te functioneren.

4 Checklist beoordelingscriteria

Basisvaardigheden

- Voor alle vaardigheden is een 4 gescoord binnen vijf trainingssessies.
- De cliënt kan zich gedurende de gehele trainingstijd concentreren op de activiteit.
- De cliënt kan binnen één seconde adequaat reageren op commando of in een noodsituatie.
- De cliënt (of derden) beheerst de technische kennis met betrekking tot de vrijloop, de zekering en de accu.
- De cliënt kan het geleerde van de vorige training demonstreren.
- De cliënt kan na een training zijn sterke en zwakke punten benoemen. Indien het taalvermogen is aangetast, uit de cliënt dit op een andere manier.
- De cliënt kan tijdens een trainingssessie in vijf gevraagde situaties aangeven of hij met zijn elektrische rolstoel of scootmobiel kan passeren.
- De cliënt kan zijn snelheid aanpassen aan de ondergrond.
- De cliënt kan zijn snelheid aanpassen aan de omgeving.
- De cliënt kan met zijn vervoersvoorziening een oprit recht op- en afrijden.

Specifieke vaardigheden

- Voor de vaardigheden die in de thuissituatie vereist worden, is een 4 gescoord. Vaardigheden die men mogelijk tegenkomt, is minimaal een 3 gescoord binnen vijf trainingssessies.
- De cliënt past zijn rijgedrag aan de weersomstandigheden aan.
- De cliënt kan met zijn vervoersvoorziening (indien op zijn situatie van toepassing) door een (gewone) deur rijden.
- De cliënt kan keren, door middel van steken, in een gang/weg die 50 cm breder is dan de lengte van de vervoersvoorziening.

Verkeersvaardigheden

- Voor alle vaardigheden is minimaal een 4 gescoord binnen vijf trainingssessies.
- De cliënt anticipeert adequaat op alle weggebruikers tijdens een trainingssessie.
- De cliënt past alle verkeersregels toe tijdens een trainingssessie.
- De cliënt kan drie (basis-, specifieke en verkeers-)vaardigheden tegelijkertijd uitvoeren binnen een situatie.
- De cliënt kan een adequate oplossing uitvoeren bij een onverwachte situatie.